

برساخت مفهوم «شهر اسلامی»

سمیه فلاحت

دانش آموخته دکتری معماری و شهرسازی، دانشگاه Cottbus آلمان

(تاریخ دریافت: ۹۰/۱/۱۷)

(تاریخ پذیرش: ۹۰/۳/۲۰)

چکیده

شکل شهری شهرهای خاورمیانه و شمال آفریقا در اروپا برای نخستین بار در دهه های آغازین قرن بیستم به صورت علمی مورد مطالعه قرار گرفت. شرق شناسان فرانسوی، اولین نویسندگانی بودند که اصطلاح «شهر اسلامی» را به کار گرفتند و این شهرها را در گروه خاصی دسته بندی نمودند. از آن زمان به بعد تعداد زیادی از متون به نظریه پردازی در زمینه شکل این شهرها پرداختند که بیشتر آنها به نوعی متأثر از نظریه های پیشین بودند. در سال های اخیر تعدادی از محققان سعی در مطرح کردن ایده هایی نو داشته اند. از آن جایی که این نظریه ها بدنه اصلی مطالعات شهرهای اسلامی را در متون غربی و بین المللی تشکیل می دهند، لازم است به صورت دنباله ای از ایده ها بررسی و کلیشه های تکرار شده در آنها برجسته شوند. از این رو، در مقاله حاضر با مروری بر تاریخ پیدایش و سیر تحول مفهوم و اصطلاح «شهر اسلامی» سعی بر این است تا بر جرایب، چگونگی و زمان ظهور این کلیشه ها، افراد سازنده آن، رد و نقد آنها از سوی نظریه پردازان امروز شهرهای اسلامی، اعتبار روش جایگزین پیشنهادی آنها برای خوانش شهر، و توانایی آنها در بررسی پیچیدگی های این نوع از شهرها تأکید شود. برای این منظور به ایده های اصلی افراد برجسته این نظریه پردازان تحت سه گروه عمده: (۱) ظهور مفهوم «شهر اسلامی» (۱۹۵۰-۱۹۰۰)، (۲) نظریه های تجدید نظرطلبانه (۱۹۵۰-۱۹۸۰)، و (۳) نظریه های پیشرو پرداخته می شود تا نشان دهد که چگونه پیش فرض های خاصی بر توصیف آنها سایه افکننده و چگونه کلیشه های امروزی این حوزه مطالعاتی ریشه در خوانش های نخستینی دارد که به طور وسیع تحت تأثیر نظریه های شهری متداول عصر خود در اروپا بوده اند.

واژگان کلیدی: مفهوم شهر اسلامی، شکل شهر اسلامی، شهرهای خاورمیانه و شمال آفریقا، نظریه پردازان غربی شهر اسلامی

**Formation of the Concept of “Islamic City”
A Critical Review on the Formation and Evolution of Islamic City Image
among the Western Theoreticians**

Somaiyeh Falahat

**Ph. D. Student of Architecture and Urban Planning, BRANDENBERG
TECHNICAL UNIVERSITY COTTBUS, GERMANY**

Abstract:

The urban form of Middle Eastern and North African cities was scientifically studied in the Europe for first time in the early decades of 20th century. The French Orientalists were the first authors who applied the term “Islamic city” and categorized these cities into a specific group. Since then a series of manuscripts, influenced by former ideas, have been emerged which try to deal with the urban morphology of the “Islamic Cities”.

Recently, a group of scholars has tried to propose new ideas in this regard. As this chain of ideas makes the main body of the research in the western and international scope on the theme of “Islamic City”, it is necessary to review it as a sequence of related ideas and highlight the problems and clichés hidden in them. Reviewing the history of formation and course of change of the concept and term of Islamic cities, this article is an attempt to discuss and emphasize on the formation, time of emergence of these clichés, their authors, criticisms on those views by today’s theoreticians of Islamic cities, the validity of their alternative methods and the abilities of studying the complexities of these types of cities. So, for this purpose, the theories on urban form of “Islamic cities” grounded by western authors are dealt with in three major groups entitled as follows: 1) emergence of the concept of “Islamic city” (1900s- 1950s), 2) revisionist ideas (1950s-1980s), and 3) pioneer theories.

It is intended to show how specific pre-assumptions have overshadowed their descriptions and how today's clichés of this area of studies have roots in primary readings, which were broadly under the influence of urban theories prevailing at their own age in Europe.

Keywords: Concept of “Islamic city”, Shape of Islamic City, North African and Middle Eastern Cities, Western Theoreticians of the Islamic City